

spretno se je vživel tudi v poznoromantični slog, iz katerega je Schoenberg itak izšel. Kogojeva invencija je skrajno smela in bogata, razpreda se potom tematičnega dela v široke linije, ki jih pa lahko kot take zasleduje le moderno orentiran glasbeni intelektualec. Njegova najjačja stran je tematična obdelava posameznih domislekov, ki ima svoj temelj v hiperpolifonem slogu, s katerim Kogoj operira v vseh svojih skladbah. Pogoj temu je seveda absolutno obvladanje harmonske strani, ne mislim s šolskega stališča, temveč z umetniškega. To tvori čistost sloga, ki je tudi ena glavnih potenc Kogojevega dela. Ritmična stran ostane pri polifonih delih vedno v ozadju, mogoče je to vzrok, da se danes zopet odvrčamo od polifonije. Kogojeva instrumentacija je masivna ter zveni kot taka polno, neproblematično. Jaz osebno se z njo ne strinjam, ali smatram za predrznost, ako bi kdo hotel temu ali onemu umetniku diktirati, v kaki smeri naj dela, — in nazadnje še menda, kaj naj dela. Zakaj vsako delo katere si bodi smeri je lahko dobro ali slabo. In ako kaka opera glede smeri temu ali onemu ne prija, še radi tega ni slaba.

Kogojevo opero »Črne maske« smatram za mogočno delo, pomembno posebno v naši literaturi. Je pa to tudi resničen umotvor. Kogojev glasbeni slog smatram kot najpripravnejši za kompozicijo Andrejeve drame. Mestoma sem čutil »skoke«, ki so celoti sicer zelo v prid, ker bi bilo delo brez njih predolgo, vendar prekinjajo tu pa tam tematično organičnost. V tem pogledu bi svetoval Kogoj, da jim dá definitivno formo, kar bo storil najbrž itak tudi brez mojega nasveta. In — ali bi ne bilo mogoče pevskih partij nekoliko poenostaviti? Preobilo truda namreč ni reklama za novo delo in pogosto tudi povzroča, da se ga šibkejši ansambli ne morejo lotiti, ker jim radi tega zastaja drug repertoar. Tako globokega in tako temeljitiga dela pa bi bilo škoda za arhiv.

Ravnatelj opere Mirko Polič je posvetil študiju »Črnih mask« dober del sezone in ni obupal niti tedaj, ko so se v dnevnikih pričeli očitki, češ, da nam zastavlja repertoar, da ga maši z operetami in podobno. Iskrena mu hvala, kakor tudi vsem sodelujočim s Primožičem na čelu! Zlasti pa Kogoj, ki je obogatil našo literaturo s tako močnim delom! Slavko Osterc.

Lajovčev »Psalm« in »Caprice«. — Letošnja koncertna sezona je bila v splošnem kaj ubožna. Posetilo nas je sicer nekoliko prav dobrih inozemskih orkestralnih in kvartetnih zborov, ki so nam po večini pokazali visoko stopnjo reproduktivne umetnosti, niso nas pa seznanili z novejšimi in nam neznanimi deli. Izvzet je samo Zikov kvartet, ki nam je zaigral poleg dveh čeških skladb tudi kvartet našega v Pragi živečega rojaka Josipa Mandiča. Vendar se mi ta kvartet radi svoje slogovne neuglajenosti ne zdi baš pomemben. Vsako sezono motrim z vprašanjem: kaj se je izvajalo našega, slovenskega? In vsako sezono je odgovor isti: kratki samospevi, klavirske piесе, zbori, dvospevi in podobne skladbe.

Izjemo tvorita letos dva koncerta, kjer so bile med drugimi deli tudi Lajovčeve skladbe, in sicer je izvajalo Orkestralno društvo Glasbene Matice njegovo študijo (kakor jo sam naziva) »Caprice«. Pevski zbor Glasbene Matice pa njegov psalm z orkestrom. Koncert orkestralnega društva je dirigiral v Filharmonični dvorani L. M. Škerjanc, koncert pevskega zbora pa v Unionu ravnatelj opere Polič.

»Caprice« je skercu podobna skladba v petčetrtninskem taktovem načinu z nekakim triom in dacapom. Izvajana je bila prvič pod taktirko kapelnika Štritofa ob priliki jugoslovanskega festivala v Pragi pred dobrim letom dni.

Melodično je zanimiva predvsem radi tega, ker prehaja linija po kratkih presledkih iz enega instrumenta v drugega. Harmonska podlaga ji je na mnogih mestih celotonska skala, kar dela vso harmonijo pestro, skoraj bizarno. Instrumentacija je prozorna; razen polnega orkestra se uveljavljajo zlasti mesta lesenih pihal in rogov. Petčetrtnski ritem je že sam po sebi zanimiv in nemiren, skoraj ne dopušča kadenčnih obratov, ki smo se jih itak že menda vsi naveličali. To je po mojem mnenju najboljša čisto instrumentalna skladba, kar jih Slovenci premoremo. In koliko jih premoremo?

Še pomembnejši je Lajovčev »Psalm za zbor, soliste in orkester«, čeprav je star že nekoliko let. To je edina moderna skladba te vrste pri nas. Pred Lajovcem jih je pisal Sattner, seveda v čisto drugem slogu in s čisto drugih umetniških vidikov. Lajovčeva skladba temelji na trodelni obliki, veliki seveda, ki jo dokumentira trikratni vstop zbora z istim besedilom. Zborovska mesta in tenorski samospev (ki prevladuje) imajo tipično slovensko nacionalno noto v melodiji. Za kontraste je poskrbel Lajovic z menjavo zasedbe (čisto orkestralna mesta se menjavajo s tenorjem in zborom) ter z menjavo tempov in tudi razpoloženja kot takega. Tenorjev part je poln globoko občutene lirike, zbor nastopa rahlo, a se dramatsko razvija s pomočjo orkestra, orkestralne medigre so pa ritmično živahne, mestoma celo orkestralne. Instrumentacija je zelo premišljena in se nobena energija orkestra ne trati zastonj. Poln orkester zazveni navadno le na dramatskih viških skupno z zborom ter doseže kulminacijo tik pred zaključkom skladbe. Posebno okusno so pisana zopet mesta za lesena pihala in naravnost virtuosno za harfo. Pri gradacijah sem občudoval Lajovčevo gradbeno tehniko. Vse se pripravlja in dogaja organsko, nobenih dinamičnih presenečenj ne slišimo. To je absolutna, čista muzika, ki ne išče dramatskih cenjenih efektov.

Psalm so izvajali z vso preciznostjo, zato tudi uspeh ni izostal. Gledališki orkester je bil pomnožen s konservatoristi in člani »Orkestralnega društva Glasbene Matice«, matični zbor je štel nad sto pevcev. Polič se je kot koncertni dirigent postavil s tem nastopom na prvo mesto.

Prav je, da smo proslavili Lajovčevo petdesetletnico z izvedbo obeh njegovih večjih del, ki sta tudi kvalitativno izredno pomembni. Sl. Osterc.

Aleksander Sergejevič Gribojedov, rojen dne 4. januarja 1795. v Moskvi, 12. februarja 1829. pa kot ruski poslanik v Teheranu od uporniške druhali umorjen, spada med tiste pesnike, ki so z enim samim delom postali slavni. Kar je napisal poleg komedije »Gorje od uma«, so veseloigre, pisane v konvencionalnem slogu časa, ki ne presegajo povprečnosti in so danes pozabljene.

Tem večji pa je pomen »Gorja od uma«. Komedija je bila baje 1816. zasnovana, leta 1823. so krožili odlomki v prepisih med petrograjskimi in moskovskimi literarnimi krogi, 1824. pa je bilo delo dovršeno. Prva izdaja, močno cenzurirana in črtana, je izšla — 1855. Popolna, nečrtana, pa šele okoli leta 1860.!

Gribojedova »Gorje od uma« je prvi velikopotezni in vsestranski satirični oris ruske družbe. On ne napada posamezne pregrehe, posamezne zlorabe, temveč celokupnost, njeno glupost in korupcijo, njeno napihnjenost, njeno navado, da navzgor klečeplazi, navzdol pa tlači, njeno sovraštvo zoper pravo omiko in vedo, njeno smešno tujstvo, njen nepotizem, njeno klepetavost in hinavščino. Gribojedov slika višjo rusko družbo svojega časa v celi vrsti posameznih tipov, od katerih je vsaka posamezna majhna mojstrovina. Z malimi potezami so orisani obrazi živo in nazorno, kakor malokje.